Yepyeni Çağ ya da sömürülmek için zenginleştirilen uranyum bireyleri sınıf savaşımının tarafı mıdır

6 yıl önce bu yazıyı yazdığımda, sanki ilgili ilgisiz sözcükleri yan yana koyup laf ebeliği yapmışmışım, en iyimser yaklaşımla yaşadıklarımızla ilgisi olmayan soyut felsefi düşünceler üretmişmişim gibi karşılandığını anımsıyorum. Bugün bile hala bitmemiş olan AB'ye giriş sürecinin en civcivli olduğu, çok ama çok yakında mutlu sona ulaşacakmış gibi görüldüğü, Avrupa'nın Roma İmparatorluğu gibi bu sefer yalnızca Akdeniz'i değil Dünya'nın tümünü denetimi altına alacak bir merkez olacağı serabına kolaylıkla kapılınan o dönemde bu yazı, Türkiye'de konumunu yitiren elitin isterik ruh halinin yansıması olarak da görülmüş olabilir.

Anlaşılırlık ve düzgün yazım bakımından ufak tefek düzeltiler yaptım. Yazının kurgusu yeniden biçimlendirilebilirdi; örneğin yazı, ortalarında sonuna geliyor, ancak hepsi okunmadan o son havada kalıyor. Yine de, 'Bir daha okuyalım, ne demek istemişim' diye 6 yıl sonra değişiklik yapmadan yeniden yayınlıyorum:

Bir dönem kapanıyor gibi. Öyle birkaç yılda ya da birkaç onyılda bir ortaya çıkan döngüsel yenilenmelerde olduğu gibi değil, eski kurallılıklar sürüp giderken görüntülerin değişmesinde olduğu gibi değil, döngüler ve kurallılıklar kökten değişecekmiş gibi.

Biz doğmadan çok önceleri, bir zamanlar, geleneksel iktisat terminolojisiyle mal ve hizmet üretimi olarak ifade edilen süreçlerin işlemesi için gerekli enerji, neredeyse tamamen yaşayan organizmaların (insanlar ve hayvanlar) çalıştırılmasıyla elde edilirmiş. Sürecin gerçekleşmesi için gerekli enerji canlı organizmalar tarafından üretildiğinden buna canlı organik enerji denebilir. Sonraları, ölü organizmaların artıklarında stoklanmış, yakılarak elde edilen enerji giderek daha fazla kullanılır olmuş; buna da ölü organik enerji denebilir. Atom çekirdeğinin parçalanmasıyla elde edilen enerjiyse ölüsüyle canlısıyla şu ya da bu organizmaya bağlı olarak enerji üretmesini ya da enerji üretiminde kullanılabilecek malzemenin organik olarak oluşturulmasını gerektirmez; bundan dolayı buna inorganik enerji denebilir.

Para olarak uzun süre yoğun biçimde değerli madenler ve -değerli maden olarak değerinden sapan- sikkeler kullanılmış. Kağıt paranın yaygın kullanımı Bank of England'ın para olarak

banka notu basma tekelini almasından çok önceleri, örneğin neredeyse bin yıl kadar öncesinde bile Çin'de yaygın olarak kullanıldığı olmuş. Banka hesapları arasında, muhasebecilerin deftere birşeyler yazması dışında fiziki bir etkinlik gerektirmeyen transferlerle el değiştiren değer olarak kaydî paranın da çok önceleri örnekleri bulunuyor. Bunlara karşın, değerli madenler temel değer ölçümü ve birikim aracı olmayı, varsa kağıt para ya da kaydî para işlemleri sadeleştirici katalizatörler olmayı, (Çin'den İngiltere'ye Asya, Kuzey Afrika ve Avrupa'yı kapsayan sermaye süreçlerinin örgülendiği eski «Eski Dünya»nın hala bütün dünya olduğu) oldukça yakın zamanlara kadar sürdürdü.

«Eski Dünya»nın dışından «Yeni Dünya»dan Avrupa'ya, orantısız değerli maden akışıyla ortaya çıkan değişikliklerden

1. sermaye süreçlerinin yoğunluğunun cografi dağılımı,
2. canlı organik enerjiden ölü organik enerjiye geçiş ve
3. sikkeden kağıt paraya geçiş

olmak üzere üçünün altı çizilebilir. İlk olarak, sermaye süreçleri «Eski Dünya»nın ücra bir köşesi olan Avrupa'da, başlangıçta da Avrupa'nın ücra bir köşesi olan İngiltere'de orantısız biçimde yoğunlaşmaya başladı. Bu sermaye süreçlerinin enerjisini önceleri canlı organik enerji oluşturuyordu; öncelikle de emek, insanların çalışma gücü. Zamanla -akıldan çok çalışmadan kaçınma güdüsünün ve akılsız bulunan çalışanların zekalarının sayesinde- kullanılan enerji içinde çalışma gücünün payı azalmaya başladı; önceleri kömür, sonraları da petrol olmak üzere ölü organik enerjinin payı arttı. Sermaye süreçlerinin belli bölgelerde yoğunlaşması, parasal ilişkilerin olağanüstü artmasına ve işlemleri sadeleştirici olarak kullanılan kağıt paranın kullanılan para içindeki payının artmasına ve giderek kağıt para ile değerli maden arasındaki bağın kopmasına yol açtı.

Altını çizdiğim üç değişiklikle birlikte, o zamana kadarki döngüler ve kurallılıklar kökten değişti: Yeni bir çağ doğdu. Ancak burada ortaya çıkan döngüler ve kurallılıklar, değişimin

süreklileşmesini gerektirmekteydi. Yani sermayenin Avrupa'da sürekli daha da orantısızlaşarak yoğunlaşmasını, canlı organik enerjinin ölü organik enerjiye oranının sürekli azalmasını, değerli madenlerin daha da fazla artmasını ve kağıt paranın değerli madenleri piyasadan sürekli daha fazla silmesini gerektirmekteydi. Bunların süreklileşmesini bırakalım bir kenara, bir arada olmaları bile çelişkilidir. Bu çelişkiler ancak çatışmaları süreklileştirebilirdi ve bu çatışmaların toz dumanı içinde asli çelişkiler hissedilemez duruma gelirken, çelişik de olsa düşe kalka gelişme olabildiğince, «Yeni Çağ» sürüp gidebilirdi ki öyle de oldu.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren uzatmaları oynamaya başlayan «Yeni Çağ» şimdi artık tamamen mazi olmaya başlamış gibidir ve bu değişim de yine akıl marifetiyle değildir, yani birinin ya da birilerinin «hadi biz bir çağı kapatalım, yenisini açalım,» diye düşünüp akıl ettikleri bir değişim değildir. Aklî olan geçmişin tekrarlanabilir olduğu konusunda bir tür imana dayandığından, aklî çağ açıp, çağ kapama girişimleri hep hüsrana uğramıştır. Eski «Yeni Çağ»ın açıldığında görülen üç değişimin benzeri kapanırken de gözlenmektedir:

1. Sermaye süreçlerinin yoğunluğunun cografi dağılımı.
2. Organik enerjiden inorganik enerjiye geçiş.
3. Kağıt paradan elektronik paraya geçiş.

Sermaye süreçleri, sermayenin sadece göreli olarak değil, mutlak olarak bile azalmasının zorunlulaşmaya başladığı ve buna karşı ancak (eninde sonunda patlayacak olan köpük olarak) finansal sermaye artışıyla direnerek uzatmaların biraz daha uzamasını bekleyen Avrupa'yı yeniden dünyanın kıyısına köşesine itecek tarzda dünya genelinde yayılmakta ve kimi yerde yavaş, kimi yerde hızlı olarak her yerde yoğunluğunu artırmaktadır. Aynı zamanda, sermaye çalışma gücüne dayalı geleneksel çözümlemelerle kolay anlaşılabilir olmaktan da çıkmaktadır; inorganik enerji üretimi, insanın çalışmasını ve yönlendirilebilir enerji üreticisi olarak organizmaları küçümsetecek tarzda gelişmektedir. Artık bir insan ya

da birkaç kişilik bir grup insan ancak mikroskop altında bakılarak görülecek tarzda küçülmüştür; binler, onbinler, yüzbinler, giderek milyonlar önemsiz ayrıntı durumuna düşmüştür. Elektronik para, ödeme ve kredi kartları, elektronik para transferleri ve benzeri biçimdeki kaydî paranın dolaşım aracı olmasıyla birlikte kağıt paraları neredeyse silip süpürmektedir. Avrupa merkezli düşünce ve çalışan sayısı artışına dayalı sermaye artışı fikri, daha şimdinin ve geleceğin anlaşılmasına gelmeden, artık yakın geçmişi bile açıklayamaz duruma düşmüştür.

«Yepyeni Çağ»ın kapısı aralanmıştır, «Yeni Çağ»da yaşayanların uygun davrandıklarında sorunlu gözükmeyen akıllarla «Yepyeni Çağ»ı kavramaya çalışıp, gelecek hakkında öngörülerde bulunmaya kalkışmak, ırmağın ters yönde aktığını düşünüp buna göre davranmaya benzeyecektir. «Bilgi çağı», «sanayi sonrası toplum» benzeri nitelemeler dünün kavramlarıyla güne bakmak olur. «Tarihin sonu», «kalkınmanın sonu», «bildik dünyanın sonu» gibi nitelemeler, bu nitelemeleri yapanların konumlarını kaybettiklerini ya da kaybetmek üzere olduklarını hissettiklerini işaret eder; hangi tarihin, hangi kalkınmanın, hangi bildik dünyanın sonu olduğunu sormak gerek. Avrupa'nın merkezîliği yanılsamasının sürdürülemez olduğunu görüp yok efendim «Medeniyetler Savaşı», yok efendim «Haçlı Seferleri» deyip başa geri dönme çabaları, yani geçmişin geçmişini bugün kılıp, geçmişi gelecek kılma çabaları, yani bu «herşey silbaştan»mış hissini verme girişimleri açıkça körü körüne gericiliktir.

Bu arada kendi kendini postmodernizm olarak niteleyen ve boşa kürek çekmeyi yücelten, köpüğün şişmesine yardımcı olup buradan rızıklanan bir yaklaşım da gelişmiştir. Bu tür göksel girişimlere kalkış(a)mayan biz fanilere kalanın, başta «yaşama», «insan», «eylem», «çalışma» olmak üzere vaz geçilemez kavramları yeniden düşünmek olduğu gözüküyor. «Demokrasi» gibi, «insan hakları» gibi, «pozitif bilim» gibi «Yeni Çağ»da uydurulan «evrensellik»lerin ancak ayak bağı olabilecekleri ve hani bağcıklı ayakkabı giyilecekse çözüp yeniden doğru yerde bağlamak kaydıyla bir işe yarayabilecekleri söylenebilir.

«Kimlik» gibi, «toplum» gibi, «düzen» gibi, «örgütlenme» gibi, «ulus» gibi insanların

muhabbetini kıran tutkulaşmış aklîlikler ortadan kalkmayacaklarsa radikal olarak anlam değiştireceklerdir. Örneğin, ulus insanların birer parçası olduğu bir makine olarak işlev görmüş, azalarının bir makine parçası gibi bakımlı tutulduğu, güvenceler içinde yaşatıldığı bir emek stoğuna karşılık gelmiştir; bundan sonra böyle olmayacak gibidir. Bir yandan, insanın bu makine parçalığı durumunu garipsememesi, diğer yandan, ulusun bir makine olarak belli işlevleri yerine getirmesini sağlayacak tarzda oluşup dönüşmesi için ulus üzerinden geliştirilen güzellik ve ahlak artık gereksizleşiyor. «Ulus» için yaptığım bu kısa çözümlemenin benzeri diğer kavramlara da uygulanabilir.